

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, старшої викладачки кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Миргород Валерії Валеріївни на дисертацію здобувача ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право Литвиненко Євгенії Віталіївни «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні»

Грунтовне аналізування дисертаційного дослідження Литвиненко Євгенії Віталіївни, виконаного на тему «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні», яке представлено для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право дає підстави стверджувати, що воно є актуальним, належним чином наукового обґрунтованим, мета та завдання дослідження сформовані на належному рівні, а висновки відповідають завданням, сформульованих у вступі дисертації.

Актуальність обраної теми дисертації

Адміністративно-правове регулювання в сфері освіти в Україні є важливим та актуальним аспектом, який вимагає системного дослідження. Ця тема не лише відображає зовнішній образ освітньої системи, а й визначає ключові напрямки розвитку суспільства. По-перше, адміністративно-правове регулювання становить фундамент для ефективного функціонування освітньої системи. Визначені нормативи, правила та процедури визначають роботу закладів освіти, взаємодію між ними та їх відносини зі суспільством. Дослідження цього регулювання дозволяє виявити прогалини, що заважають ефективності системи, та вдосконалити існуючі нормативи. По-друге, зміна умов сучасного світу вимагає постійної адаптації правового положення освітньої системи. Проведене дослідження дозволить враховувати сучасні тенденції, такі як технологічний розвиток, глобалізація та зміни у суспільних

цінностях, і вносити необхідні зміни до законодавства для забезпечення актуальності та розвитку освітньої системи. По-третє, дослідження адміністративно-правового регулювання сприяє підвищенню прозорості та відповідальності в управлінні освітою. Аналіз правових актів дозволяє виявити можливість корупції та інших правопорушень. Створення ефективної системи контролю та відповідальності є невід'ємною частиною покращення освітньої системи. По-четверте, важливо враховувати глобальний контекст та стандарти, щоб піднятися на рівень міжнародної освітньої спільноти. Дослідження адміністративно-правового регулювання може виявити суперечності між національними законами та міжнародними стандартами, а також допомогти у вирішенні цих питань.

У підсумку, дослідження адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні визначається як необхідне завдання для створення сучасної, ефективної та конкурентоспроможної освітньої системи. Це є ключовим елементом забезпечення доступності, якості та різноманітності освіти в країні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, схвалених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року та науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Демократія, як спосіб забезпечення державою прав людини та децентралізації: правові механізми» (№ 0122U200509).

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Основні положення та висновки, що викладені у дисертації в цілому є досить обґрунтованими і містять нові положення відносно понятійного апарату «адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг» та місця адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг, визначення якого, підтвердило значущість адміністративно-правових норм у регулюванні надання освітніх послуг.

Дисертаційна робота виконана на високому науковому рівні. Імпонує і вміння автора підбирати правильну методологію, зокрема, серед іншого Микола Григорович використовує загальнонаукові, так і конкретні наукові методи пізнання, а саме: історико-правовий, аналітичний, системно - структурний, феноменологічний, порівняльно-правовий та описовий. Сучасні й обґрунтовані методи дослідження обумовили вирішення поставлених дисертантом завдань.

Наукова новизна дисертаційного дослідження визначається тим, що дисертаційна робота є одним із перших комплексних досліджень, яке, ґрунтуючись на нормативно-правових актах вітчизняного й зарубіжного законодавств, наукових здобутках учених різних часів, є комплексною спробою визначити сутність та особливості адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні, а також, урахувавши вітчизняний досвід і досвід зарубіжних країн, виокремити й запропонувати перспективні напрями вдосконалення національного законодавства.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені в семи статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, та одній статті – у зарубіжному виданні, чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що викладені в роботі висновки й пропозиції можуть бути використані в:

– у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших досліджень проблемних аспектів адміністративно-правового регулювання у сфері

надання освітніх послуг (акт впровадження від 04 вересня 2023 року, сторінка 273-274);

– практичній діяльності – у контексті підвищення ефективності та дієвості органів місцевої влади, що провадять діяльність у сфері надання освітніх послуг; (акт впровадження від 14 вересня 2023 року, сторінка 275);

– освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів, проведення лекційних, семінарських і практичних занять із дисципліни «Адміністративне право». (акт впровадження від 29 червня 2023 року, сторінка 272);

Представлені до рецензування дисертація та анотація відповідають вимогам визначених постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 275 сторінок і складається з анотації, вступу, трьох розділів власних досліджень, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел, що налічує 395 найменувань, розміщений на 38 сторінках, додатки – на 6 сторінках. Робота доповнена таблицями та рисунками.

В анотації подано найважливіші результати дослідження та представлено їх новизну. Виокремлено і охарактеризовано основні етапи становлення та розвитку освітньої діяльності. Узагальнено наукові підходи щодо визначення категорії «освіта» та обґрунтований її зміст. Проаналізовано поняття «послуга», «освітня послуга» та виокремлені її характеристики. Запропоновано надання освітніх послуг розглядати в контексті діяльності закладів освіти, які за допомогою встановлених прийомів і методів відповідно до стандартів надають освітні послуги з певних галузей знань. Визначено поняття «правове регулювання в сфері освіти та виокремлені основні нормативно-правові акти у сфері надання освітніх послуг. Запропоновано поняття «адміністративно-правове

регулювання в сфері надання освітніх послуг» та його значення у регулюванні освітньою сферою. Проаналізовано структуру механізму адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні і виокремлено основні елементи. Сформульовано поняття «суб'єкти права» та обґрунтовано систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг. Визначений метод регулювання у сфері освіти. Узагальнено досвід зарубіжних країн, а саме особлива увага була приділена розгляну регулювання освітою у країнах: Естонії, Польщі, Великій Британії, Німеччини, Норвегії, Фінляндії, Франції та Сполучених Штатів Америки. На основі досвіду європейських країн та США було запропоновано запозичити систему державного фінансування сфери освіти, покращити управління та забезпечення отримання освіти для дітей з особливими потребами та інші важливі напрямки, які потребують удосконалення. Запропоновано напрями подальшого вдосконалення у сфері надання освітніх послуг, зокрема такі: оновлення нормативно-правового забезпечення; забезпечення високого рівня викладання та забезпечення доступу до навчання в умовах військового стану; збільшення фінансового забезпечення закладів освіти всіх типів та інші. Анотація викладена українською та англійською мовами, що відповідає вимогам чинного законодавства України щодо оформлення дисертації.

Вступ містить всі складові, рекомендовані чинним законодавством України, зокрема: обґрунтування актуальності проблеми дисертації; зазначення зв'язку роботи з науковими програмами, темами; формулювання мети, завдань дослідження; визначення об'єкту, предмету та методів дослідження; визначення науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації та нормативну базу наукового дослідження; окреслення практичного значення висновків та положень дисертації; перелік наукових конференцій, де були апробовані основні положення роботи; надання відомостей щодо публікацій дисертанта за матеріалами дисертації.

У першому розділі дисертації «Теоретико-правові засади та особливості надання освітніх послуг в Україні» авторкою дисертації охарактеризовані етапи становлення та розвитку освітньої діяльності в Україні. Було виділено вісім етапів: перший - (V–VIII століття), другий - (XVI – перша пол. XVIII століття), третій - (1489–1638 роки), четвертий - (становлення освітньої діяльності після російсько-польської війни 1660–1667 років), п'ятий - (друга пол. XIX – поч. XX століття), шостий - (1917–1939 роки), сьомий - (1939 – кін. 1980-х років) та восьмий - (з 1991 року і дотепер). Надано авторське визначення поняття «освіта» та зауважено, що її мета залежить від часу в якому розглядається, але автор узагальнив, що освіта має на меті розвиток особистості та формує основоположні цінності людини. На основі аналізування трактувань «послуга», «освітня послуга», «правове регулювання у сфері освіти», закріплених у доктринальних джерелах, автором запропоновано поняття «адміністративно-правове регулювання у сфері освіти», під яким слід розуміти спеціальні адміністративно-правові засоби, за допомогою яких у певній установленій послідовності здійснюють регулювання поведінки учасників освітньої сфери для досягнення поставленої мети. Дисертантом схематично сформовано (рис.1.1) основні нормативно-правові акти у регулюванні надання освітніх послуг в Україні, серед них: Конституція України, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти, закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту».

Другий розділ дисертаційного дослідження «Механізм адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні» авторкою узагальнено поняття «механізм» та зазначено, що механізм в межах наукової роботи виконує функцію дієвої та об'єднаної категорії, яка поєднує в собі систему елементів, які здійснюють регулювання у сфері

надання освітніх послуг. Охарактеризовано «поняття механізм правового регулювання», на основі якого надано авторське визначення «механізм адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг» під яким слід розуміти групу об'єднаних між собою адміністративно-правових засобів (елементів), які спрямовані на урегулювання та впорядкування суспільних відносин у сфері надання освітніх послуг. Дисертантом зроблений акцент на відсутності попередніх досліджень, щодо структури механізму адміністративно-правового регулювання в сфері надання освітніх послуг саме тому, було виділено наступні елементи: норми права; акти реалізації норм права; адміністративно-правові відносини; правова свідомість (культура); законність. У дисертаційній роботі, Євгенія Віталіївна сформувала систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг за наступними групами: юридичні особи; фізичні особи; посадові особи; індивідуальні суб'єкти; колективні суб'єкти. В цілому досліджено поняття «метод», «метод правового регулювання» на основі яких автором було сформовано поняття «метод регулювання в сфері освіти», під яким дисертант розуміє групу пов'язаних між собою способів і прийомів, за допомогою яких органи державної і місцевої влади в межах своїх повноважень виконують свою регулятивну функцію, що в процесі виконання дозволяє досягти поставлених цілей у сфері освіти.

У третьому розділі «Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг в Україні» дисертанткою охарактеризовано зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання у сфері надання освітніх послуг та визначено напрями удосконалення вітчизняного законодавства у сфері надання освітніх послуг. Досліджено європейські та американську систему регулювання освітньої сфери та проведений аналіз дав змогу зробити висновок, що більшість країн прагне до децентралізованої моделі управління освітою. Дисертантом запропоновано на прикладі Естонії впровадити фінансову незалежність закладів вищої освіти, а також збільшити фінансування освіти,

наприклад як Німеччина та США. Важливим є розвиток цифрових реєстрів, гарним прикладом слугує вебнаціональний реєстр EHS Естонії, який значно спрощує роботу державних органів, узагальнюючи всю необхідну інформацію про освіту. Авторка дисертації наголошує на необхідності удосконалення наступних ключових напрямків в сфері надання освітніх послуг: удосконалити національне законодавство в регулюванні середньої освіти з урахуванням відтоку учнів і скорочення у школах учнів; оновлення та вдосконалення професійно-технічної освіти, для підвищення зацікавленості у вступі абітурієнтів; перегляд цінової політики за освітніми послугами; оновлення матеріально-технічного забезпечення закладів освіти та вдосконалення нормативно-правових актів у регулюванні інклюзивної освіти, для ефективного застосування на практиці.

Хотілося б відзначити стилістичну культуру дисертаційного тексту, його логічну структуру, точність і стислість висновків до кожного розділу, концептуальний характер висновків до дисертації, широку залученість досліджень зарубіжних авторів.

Всі запозичення в роботі оформлені відповідно до вимог законодавства України з чітким посиланням на першоджерело. Плагіат в роботі відсутній, а всі запозичення, виявлені в роботі, оформлені коректно і не мають ознак плагіату. Коефіцієнти подібності визначені в протоколі перевірки роботи в межах дозволених норм.

Висновки сформульовані дисертантом чітко і повно розкривають поставлені в роботі завдання та результати дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації

Принципових недоліків у дисертації Литвиненко Євгенії Віталіївни, виконаного на тему «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні» під час рецензування мною не виявлено, але є ряд зауваження:

1. У пункті 2.3 дисертаційного дослідження було б більш доцільно провести аналіз ефективності використання методів регулювання та вказати можливі шляхи їх покращення.

2. У пункті 3.2 доцільно було б розглянути аспекти протидії корупції в контексті адміністративно-правового регулювання в освіті в Україні.

3. У списку використаної літератури наявна література, що була опублікована понад 5 років тому, що дає підстави до появи сумнівів щодо актуальності даних, які були взяті з таких джерел. Бажано користуватися більш новою науковою літературою та більш сучасними науковими дослідженнями.

Вказані зауваження не є принциповими, тому не знижують наукової цінності дослідження та його практичне значення.

Вважаю за доцільне для дискусії поставити наступні запитання:

1. Які переваги та недоліки існуючої системи регулювання у сфері освіти в Україні ви вбачаєте?

2. Які глобальні тенденції впливають на формування правових засад у сфері освіти в Україні?

3. Які пріоритетні напрями удосконалення національного законодавства слід враховувати в першу чергу, зокрема, якщо є конкретні проблеми, які слід вирішити?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація Литвиненко Євгенії Віталіївни на тему «Адміністративно-правове регулювання в сфері надання освітніх послуг в Україні», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам наказу «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року №261 (зі змінами та доповненнями від 3 квітня 2019 року №283), наказу МОН

України від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка – Литвиненко Євгенія Віталіївна, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

Кандидат юридичних наук, доцент,
старша викладачка кафедри адміністративного,
господарського права та
фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Валерія МИРГОРОД

